

vagy sem. Az államra nézve mindenekelőtt azt kutatja az ember, mint «kell» annak lenni, s a tényleg létező intézményeket fejleszteni, vagy megszüntetni törekszik, a mint ama «kell»-nek megfelelni, vagy nem; törekszik erre az állami szerves élet törvényei szerint, s e törvények korlátai közt, de e törekvésről sem ész, sem érzelm le nem mondhat soha.

A vak természetető nem az államot létesíti, hanem egyedül az államlétesítés némely eszközeit nyújtja. Az állam physiologiai sajátosságai sem az öntudatlan természetben, hanem az öntudat fejlődési törvényeiben keresendők. Névszerint az államnak gazdasági oldala is, és tevékenységének gazdasági körei is emberi művet képeznek. A hol nincs munka, ott nincs gazdaság. A hol pedig az öntudat, akarat, munka hoznak létre valamit, ott kell létezni azon képességnek, mely az ész parancsolta ideált megvalósítja. Ellenkező esetben az öntudat bölcsészeti ellenmondás volna, s az embernek és emberiségnek a világegyetemben elfoglalt állása egy véghetlen szomorú drámát képezne. Látni a bajt, és azon nem segíthetni már magában szomorú állapot. S vajjon eszmény hiányában küzdeni, küzdeni tehát olyas végett, mi sem jó, sem rossz, s e küzdelemre kérlelhetlen törvények által kényszerítve lenni; — kárhóztatva lenni arra, hogy mit a természet vak szeszélye alkotott, azért az ember lelkesedjék, javait, életét áldozza, — ez lehet-e az emberi végzet. — E gondolatra kiesik a toll, kiesik a vésű, kiesik az ásó a kézből; e gondolat mint gúnykaczaj hangzik a Leonidások és Deciusok emléke felett, s koszorút Sybaris polgárainak nyújt; hisz ott ugyanis szokás volt a jó szakácsot megkoszorúzni.

Szabadságot a theokratia sem adott a keleti népeknek, de adott nekik legalább megnyugvást és reményt. De ugyan mit adhat a természettani egyoldalúság, ha az ész fényét az államban kioltja? Csak kétségbeesést.

Az állami eszmény, mint az államélet legfőbb jogi alakja, bölcsészeti szükségképiség; megvalósításának módzatait a politikai természettörvény határozza meg.

Azt vetik ellen, hogy az eszmény védői felállítják az eszményt, — a melynek természetesen csak «kártyavár» lehet a neve, — és ezen eszményből következtetnek sokszor oly állami vonásokat, melyek tényleg nem léteznek, és mellőznek oly vonásokat, melyek tényleg léteznek. Igaz, de hát bűn-e a következetesség, nem ér-e többet, mint az egyoldalú empirismus sötét tömkelegében ideoda botorkálni? Vajjon a mi tényleg létezik, az föltétlenül jó és elfogadandó-e, és a mi tényleg nem létezik, azt föltétlenül el kell-e vetni? A definitióból csak akkor vonhatunk rossz következtetést, ha rossz a definitio. S az e tekintetbeni tévedések lemondást parancsolnak-e? Más következetességgel vádolni, hogy az empirismus következtetlenségét leplezzük vagy igazoljuk, — ebben van következetesség.

Az eszményt fölláttítani, és abból elveket szigorú következetesség szerint vonni észparancs. S ha ezért scholasticusoknak neveznek, azt válaszoljuk, hogy nem

nevekk, hanem okokkal kell harcolni. — Az eszmény hangsúlyozása nem a tapasztalás kizárása. A történet az eszmény leggazdagabb igazolását tartalmazza.

Dr. Kuncz Ignác,  
jogtanár.

## A keresked. jog egysége a magyar korona területén,

*különös vonatkozással a ném. bir. ker. főtörvényszékre.*

Folytatás.

Hogy kereskedelmi ügyekben az eljárás a közönséges eljárástól sok tekintetben eltérő rendezést igényel, elismerjük, különösen akkor, a midőn a közönséges eljárás nehézkes és lassu, mint pl. Magyarországon. Mindazonáltal a kereskedelmi eljárás mindig a közönséges eljárás kiegészítő része kell hogy maradjon. Egy közös magyar-horvát kereskedelmi eljárás, nézetünk szerint, ennél fogva csak úgy volna lehetséges, ha az eljárás általában közös alapokra fektetettnek, minek keresztülvitele adott államjogi viszonyaink között teljesen lehetetlen. De még ha lehetséges volna is, ez oly dolog, mely egyhamar nem valósulhatna meg, s így a kereskedelmi főtörvényszék felállítását ezen föltételhez kötni, annyit tenne, mint arról teljesen lemondani.

Nem marad tehát más hátra, mint számot vetni az eljárás különbségeivel. Azon álláspontra kell tehát helyezkednünk, hogy megengedjük, miszerint magyar ügyekben a magyar, horvát ügyekben a horvát eljárás szabályai jussanak érvényre. Ez áll különösen a jogorvoslatok rendszeréről; még pedig nemcsak azon szabályokról, melyek a jogorvoslatok, hogy úgy mondjuk, anyagi oldalára vagyis arra vonatkoznak, vajjon minő jogorvoslatok alkalmaztassanak, mily számban, mikor és mely feltételek alatt, hanem azoknak elintézési módjáról is. — Egyszóval e kereskedelmi főtörvényszéknek ugyanazon eljárási szabályokhoz kellene alkalmazkodnia, mint a melyekhez Magyarországon a semmitőszék és legfőbb ítélőszék, Horvátországban a hétsz. tábla kötve van.

Ez mindenesetre baj, de mint Németország példája tanúsítja, ismét nem olyan, melyen eszménknak hajótörést kellene szenvednie. Németországban is az egyes államokban különböző eljárás dívik, s jóllehet egy közös német perrendtartás kérdése már meglehetősen előhaladt stádiumban van, egységes eljárásról még jó sokáig nem lesz szó. Daczára ezen különbségeknek, a birodalmi kereskedelmi főtörvényszék működésében feltartóztatva vagy megbénítva épenséggel nincs. Az ügyek egyszerűen azon ország eljárása szerint intéztetnek el, mely az illető országban honos, melyből az ügy felterjesztetik, s bármennyire kívánatos volna is, ha a kereskedelmi főtörvényszéknek csak egy eljárást kellene szem előtt tartania, a tényleges állapot még sem olyan, hogy a keresk. jogszolgáltatás bármiként szenvedni volna kénytelen. A különböző eljárások csak azt involválják, hogy a törvényszék azokat teljesen ismerje. De ha ez a német birodalmi kereskedelmi főtörvényszéknél lehetséges, annál

inkább áll ez egy magyar kereskedelmi főtörvényszékről, hol csak két különböző eljárás jön számba, s rendszerint a magyar eljárás csak a magyar tanácsban, a horvát eljárás pedig csak a horvát tanácsban alkalmaztatnék.

Az alkotandó főtörvényszék azonban nemcsak azon helyzetben lesz, hogy az eljárás szabályait alkalmazza, hanem egyszersmind, hogy azokat adott esetben magyarázza, a mi a dolog természetéből foly. E tekintetben a kereskedelmi főtörvényszék ugyanazon ellenkezésbe juthat Magyarország, illetve Horvátország külön főtörvényszékeivel, mint az anyagi jog terén, csak hogy itt még egy körülmény járul hozzá, mely a viszonyt valamivel complicáltabbá teszi. Horvátországban az alaki sérelmek orvoslása nem képez külön eljárást, a hétszemélyes tábla úgy az anyagi mint az alaki sérelmek fölött itél. Utóbbiakra nézve e szerint ugyanaz áll, mint az anyagi jogról mondtak tekintetében. Másként áll azonban a dolog, ha a magyar eljárást tekintjük. Ha a semmitőszék intézménye fentartatik, a mi az eddigi törekvések után ugyan nem valószínű, azon kérdés merül fel, vajjon minő viszony állapíttassék meg a semmitőszék és az alkotandó kereskedelmi főtörvényszék között? Fentartsuk-e kereskedelmi ügyekben az alaki és anyagi sérelmek különválasztását, avagy tegyünk e tekintetben kivételt? Utóbbi mellett ugyanazon érvek harcolnak, melyek a semmitőszéki intézmény ellen általában felhozhatók. A különválasztás mellett ellenben azon fontos érv szól, hogy az által a kereskedelmi főtörvényszék munkaköre tetemesen redukáltatik s azonkívül az eljárás egységes gyakorlata meg nem zavartatik. Ez okból azt hiszszük, hogy azon esetre, ha a semmitőszék intézménye fentartatnék, legczélszerűbb leend annak illetőségét keresk. ügyekben is meghagyni.

Ezzel a főbb nehézségeket kimerítettük volna s még csak egy körülményre akarunk reflectálni. Az alkotandó főtörvényszék hatáskörét egyedül a tulajdonképi kereskedelmi és tengeri jogra szorítani, azon összefüggés mellett, mely a kereskedelmi és *váltójog* között létezik, azt hiszszük, nem volna tanácsos. A váltójog egységes gyakorlata ép oly szükséges követelménye a kereskedelmi forgalomnak, mint a szorosabb értelmű kereskedelmi jog egysége, talán még szükségesebb. Épen ezen szempont indított bennünket arra, hogy új váltótörvényünket lényegében a német közönséges váltórendszabály alapjára fektessük! Midőn azonban az alkotandó kereskedelmi főtörvényszék hatáskörét a váltójogra is ki akarjuk terjesztetni, azon nehézséggel találkozunk, hogy a horvát váltójog a magyartól különbözik. Horvátországban ugyan a német váltórendszabály áll érvényben, nagy különbség e között és az új magyar váltótörvény között nincs. Mindazonáltal eltérések mégis csak vannak, s midőn már maga a törvény sem egységes, még kevésbé lehet egységes gyakorlatról szó. E bajon csak az által lehetne segíteni, ha váltótörvényünk érvénye Horvátországra is kiterjesztetnék. Lehetséges ez? — Ha a horvátok beleegyeznek, igen.

Az 1868. évi XXX. törvénycikk csak a tulajdonképi kereskedelmi jog közösségét mondván ki, a váltójog közössége csakis *transactio* által érethetnék el. Hogy ily *transactio* azonban célhoz vezetne, annál inkább hiszszük, mert végre is azon csekély eltérések, melyeket az új magyar váltójog a német váltórendszabálylyal szemben mutat, nem idézhetnek elő Horvátország igazságszolgáltatásában különös megrázkódtatást, s így nagy áldozatról e tekintetben nem lehet szó. Az áldozat mindenestre nem éri fel azon előnyöket, melyek a váltójog egységével, egy közös kereskedelmi főtörvényszéktől eltekintve is járnak.

Kifejtettük ime mindazt, a mi javaslatba hozott eszménk megvalósításával összefügg. Hogy magyar szempontból alig hozhatók fel ellene alaposabb érvek, annál több azonban mellette, arról meg vagyunk győződve.

A megoldás súlypontja azonban nem nálunk levén, hanem Horvátország részén, természetesen minden attól függ, vajjon horvát testvéreink mit szólnak ezen eszméhez?

„Hogy érdekük a kereskedelmi jog egységes fejlődését ép oly szükségessé teszi, mint a mi érdekünk, fentebb már kifejtettük. Hogy politikai álérvek őket egy üdvös eszmével való megbarátkozástól vissza nem fogják tartani, azon józan felfogástól várjuk, mely Horvátországban mindinkább helyt foglal. — Azon csorba, melyet autonóm jogaik szenvednének, bőven ellensúlyoztatnék azon befolyás által, mely részükre a létesítendő intézmény tekintetében biztosíthatók. — Jogosult *oppositio* ennél fogva Horvátország részéről eszménk ellen nem támasztható.

A magyar kormány feladata, az eszme keresztülvitelét kezébe venni s mindenekelőtt az egyezkedést horvát testvéreinkkel megkísérteni. Azon feltevésben, hogy a kormány egy közös magyar-horvát kereskedelmi főtörvényszék felállítását célszerűnek és hasznosnak fogja találni, csak arra akarjuk figyelmét felhívni, miszerint a kérdés megoldásához minél előbb fogjon, hogy ilyképen az, a mit elérni óhajtunk, t. i. a kereskedelmi jog egységes gyakorlata sokáig ne késsék. Itt is áll az, hogy «bis dat, qui cito dat», sőt nagyon kell tartani attól, hogy, ha az eszme keresztülviteléhez jókor nem látunk, az később bizonyára nehezebben fog menni, mint most.

A törvényszék szervezetének, hatáskörének, ügyvitelének megállapítása nagyobb nehézségeket nem fog okozni. — E tekintetben alig kellene egyebet tennünk, mint a német birodalmi kereskedelmi főtörvényszéket mintául venni.

Alkalmunk levén ezen kiváló intézményt a helyszínén behatóbban tanulmányolni s minden annak szervezetére, működésére stb. vonatkozó közelebbi adatok birtokába jutni; az előadottak kiegészítéseül nem lesz talán fölösleges, ha vizsgálataink eredményét a következőben közöljük.